

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดเพชรบูรณ์และระบบเสียงภาษาหล่ม

ภูมิหลังและความเป็นมา

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเมืองโบราณ สร้างขึ้นเมื่อใดและใครเป็นผู้สร้างนั้นยังไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะสรุป สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยางกูรทรงวิเคราะห์ว่า เป็นเมืองที่สร้างมา 2 ยุคแต่สร้างลงซ้ำในที่เดียวกัน สิ่งสำคัญคือ พระมหาธาตุและวัดโบราณซึ่งทำให้เราเข้าใจว่า ยุคแรกสร้างเมื่อเมืองเหนือ คือ กรุงสุโขทัยหรือพิษณุโลกเป็นเมืองหลวง ด้วยเอาลำน้ำไว้กลางเมือง ยุคที่สองสร้างในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ด้วยมีป้อมและกำแพงก่อด้วยอิฐปนศิลาฐานฐานคล้ายที่เมืองนครราชสีมาแต่เล็กและเตี้ยกว่า เอาแม่น้ำไว้กลางเมืองเหมือนกันเป็นแต่ร่นกำแพงเมืองให้เล็กลงกว่าเดิม ภูมิฐานที่สร้างต่อให้เห็นว่าสำหรับป้องกันศัตรูฝ่ายเหนือ เพราะสร้างประชิดทางโคกป่าข้างเหนือ เอาทำเลไร่นาไว้ทางใต้เมืองทั้งสิ้น และน่าจะเป็นเช่นนั้น เพราะทางพงศาวดารก็ปรากฏว่าทัพกรุงศรีสัตนาคนหุตยกลงมาคราวใด ก็ยกมาทางริมแม่น้ำป่าสักทุกครั้ง นอกจากนั้นในท้องที่อำเภอศรีเทพ มีโบราณสถานเก่าแก่ชื่อ “เมืองศรีเทพ” จากการค้นพบซากโบราณสถานและจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบในเมืองศรีเทพ ทำให้น่าเชื่อว่าเมืองเพชรบูรณ์มีอายุไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี และเป็นเมืองที่ขอมสร้างขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกับเมืองพิมาย ลพบุรีและจันทบุรี เพื่อเป็นจุดเผยแพร่วัฒนธรรมของขอมไปสู่อาณาจักรทวารวดี ปัจจุบันยังมีซากตัวเมืองกำแพงเมือง และพระปรางค์ปรากฏอยู่

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่กล่าวถึงเมืองเพชรบูรณ์เท่าที่ค้นพบมีปรากฏในสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ มีดังนี้

จังหวัดเพชรบูรณ์สมัยกรุงสุโขทัย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยางกูรและสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงมีลายพระหัตถ์เกี่ยวกับเพชรบูรณ์ว่า เดิมทีเดิยวงศ์ตั้งชื่อเมืองเป็น “เพชรบุรี” ให้ใกล้เคียงกับ “เพชรบุรี” ซึ่งแปลว่าเมืองแข็ง แต่เกรงว่าจะเหมือนกันมากเกินไปจึงตั้งชื่อเป็น “เพชรบูรณ์” ซึ่งคาดว่าชื่อเมืองคงจะตั้งขึ้นเดียวกับเมืองพิษณุโลก ชื่อเมืองเพชรบูรณ์นั้นเขียนกันเป็น 2 แบบ คือ เพชรบูรณ์ และ เพชรบูร ส่วนชื่อใดจะถูกหรือผิด

นั้นอาจจะพิจารณาจากศิลาจารึกสมัยสุโขทัย (หลักที่ 93) จากวัดอโศการาม พ.ศ. 1949 ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งพาดพิงถึงเมืองเพชรบูรณ์ว่า

“ รัฐมณฑลกว้างขวาง ทั้งปราศจากอันตรายและนำมาซึ่งความรุ่งเรือง รัฐสีมาของพระราชผู้ทรงบุญญาสมภาคพระองค์นั้น เป็นที่รู้จักกันอยู่ว่า ในด้านทิศตะวันออกทรงทำเมืองวัชชปุระเป็นรัฐสีมา ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ทรงทำเมืองเชียงทองเป็นรัฐสีมา...”

จากศิลาจารึกหลักนี้ แสดงให้เห็นอาณาเขตของกรุงสุโขทัยในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท (พ.ศ. 1911) เป็นอย่างดี โดยเฉพาะด้านตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองสุโขทัยได้แก่ “ วัชชปุระ ” ดังนั้นชื่อเมืองเพชรบูรณ์ จึงน่าจะมาจากคำว่า “ บุระ ” ซึ่งแปลว่า เมือง ป้อม หอวัง ส่วนคำว่า “ บูรณ์ ” มาจากคำว่า ปรุณ แปลว่า เต็ม

นายตรี อมาตยกุล เขียนไว้ในเรื่อง ตำรวจเมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย ตอนหนึ่งว่า “.... เมืองเพชรบูรณ์นี้ ในสมัยสุโขทัยจะเรียกชื่อว่าเมืองอะไรก็ยังไม่สามารถจะค้นหาหลักฐานได้ มีผู้สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นเมืองราดก็ได้....”

หลักฐานทางโบราณคดีชี้ชัดว่า เมืองเพชรบูรณ์เป็นรัฐสีมาของสุโขทัย ได้แก่ พระเจดีย์ทรงดอกบัวตูมหรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ซึ่งเป็นพระประธานของวัดมหาธาตุเมืองเพชรบูรณ์ เช่นเดียวกับวัดมหาธาตุของสุโขทัย และเมืองอื่น ๆ ซึ่งจัดว่าเป็นพุทธสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัยแท้

จังหวัดเพชรบูรณ์สมัยกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมืองเพชรบูรณ์ขึ้นกับกรุงศรีอยุธยาตามที่ปรากฏในไอยการตำแหน่งนายทหารหัวเมือง รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991 – 2031) ได้ทรงตั้งทำเนียบส่วนราชการ ให้มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินเป็นสัดส่วน เพื่อกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน โดยมีบทพระไอยการตำแหน่งนายทหารหัวเมืองกำหนดศักดินาตามตำแหน่งยศหน้าที่ราชทินนามฝ่ายทหาร เป็นการเทียบศักดินาสำหรับข้าราชการที่มียศสูงสุดมีศักดินาหนึ่งหมื่น ซึ่งได้กล่าวถึงเจ้าเมืองเพชรบูรณ์ว่า

“ ออกญาเพชรรัตนสงครามภักดีพิริยาหะ เมืองเพชรบูรณ์ เมืองไท นา 10000 ขึ้นประแดงเสนาภูขา ”

เจ้าพระยาเพชรรัตนราชสงครามภักดีพิริยาหะ มีลูกชายคือ พระยาเพชรรัตนสงคราม (ค่อน) ซึ่งต่อมาได้เป็นเจ้าเมืองเพชรบูรณ์ด้วย เป็นต้นตระกูลนามสกุล “ เพชรบูรณ์ ” (จากหนังสืออักษรานุกรมนามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดย ม.ล. ปิ่น มาลากุล คณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าฯ ปี 2529 หน้า 182)

พื้นที่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ในช่วงเวลานั้น เมืองศรีมอรัตน์ (ศรีเทพ) ขึ้นทำเนียบเป็นหัวเมืองรวมอยู่ด้วย ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองเป็นที่ “ พระศรีมอรัตน์ ” ตามชื่อเขาแก้วหรือเขาถมอรัตน์ ซึ่งเป็นคนสำคัญของเมือง เมืองเพชรบูรณ์ถูกกล่าวถึงอีกหลายครั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยาในฐานะหัวเมืองสำคัญ ดังปรากฏในพงสาวดารไทยรบพม่า ซึ่งบันทึกไว้ว่า

ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา ได้มีสัมพันธไมตรีกับพระไชยเชษฐาธิราชแห่งนครเวียงจันทน์ เพราะว่าพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองแห่งพม่าจะยกมาตีกรุงศรีอยุธยา และก็เป็นที่จริงตามที่สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงคาดการณ์ไว้ ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า “ พระไชยเชษฐายังมีโอกาสปฏิบัติตามสัญญาพันธมิตรที่ได้ให้ไว้ต่อกัน ณ เจดีย์ศรีสองรักษ์ คืออีกห้าปีต่อมาในจุลศักราช 930 พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้ได้รับพุงกันเป็นเวลา 8 เดือน จนถึงเดือน 9 จุลศักราช 930 มะเส็งศก จึงเสียกรุงศรีอยุธยาให้กับพระเจ้าบุเรงนอง ทัพพระไชยเชษฐาจึงได้ส่งกองทัพมาช่วยทางด่านเมืองนครไทย เข้ามาทางเมืองเพชรบูรณ์ จะลงมาทางเมืองสระบุรีเป็นทัพกระหนาบ.....”

ปี พ.ศ. 2112 ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา หลังจากทัพพระเจ้าบุเรงนองยกตีศรีพม่าตีกรุงศรีอยุธยาได้แล้ว จึงส่งคนมาดูแลกรุงศรีอยุธยาในฐานะประเทศราชของพม่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงเห็นความสำคัญและความจำเป็นสำหรับความปลอดภัยทางด้านเหนือของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา จึงส่งพระสุพรรณเทวีไปถวายพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง แทนพระองค์ดำ (สมเด็จพระนเรศวรมหาราช) ซึ่งเสด็จไปเป็นตัวจ่าน้อยอยู่ในเมืองหงสาวดีตั้งแต่ พ.ศ. 2107 ให้กลับมาช่วยราชการในปี พ.ศ. 2115 ขณะนั้นทรงมีพระชนมายุ 17 พรรษา สมเด็จพระมหาธรรมราชาโปรดฯ ให้เสด็จขึ้นไปครองหัวเมืองเหนืออยู่ที่เมืองพิษณุโลก (หัวเมืองเหนือขณะนั้นมี 8 เมืองคือ พิษณุโลก สุโขทัย สวรรคโลก พิจิตร พิษณุ เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร และนครสวรรค์)

จังหวัดเพชรบูรณ์สมัยกรุงธนบุรี

ในปีพุทธศักราช 2318 แม่ทัพพม่า อะแซห่วนก็ ยกกองทัพมาตีกรุงธนบุรี โดยเข้ามาทางด่านแม่ละเมา เมืองตาก เพื่อจะตีตัดกำลังหัวเมืองฝ่ายเหนือไม่ให้ยกกำลังมาช่วยกรุงธนบุรีได้ อะแซห่วนก็จึงนำกองทัพล้อมเมืองพิษณุโลกไว้ประมาณ 4 เดือน แต่ก็ยังไม่สามารถตีเมืองพิษณุโลกให้แตก ทางฝ่ายไทยมีแม่ทัพสำคัญคือ เจ้าพระยาจักรี (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) และเจ้าพระยาสุรสีห์ ได้ป้องกันเมืองอย่างเข้มแข็ง แต่ต่อมาเจ้าพระยาจักรีแลเจ้าพระยาสุรสีห์ ได้รวบรวมกำลังยกทัพออกปล้นค่ายข้าศึกด้านตะวันออกหักออกจากที่ล้อมได้

แล้วเดินทางไปพักที่เมืองเพชรบูรณ์ เพื่อสะสมเสบียงอาหารพร้อมทั้งกำลังรบ ต่อมาได้ยกทัพกลับไปเมืองพิษณุโลก โดยนำกองทัพผ่านมาทางวัดมหาธาตุแล้วพาเหล่าทหารไปกระทำพิธีพุทธบูชาหลวงพ่อปะเพร ครั้นกระทำพิธีพุทธบูชาเสร็จแล้ว เจ้าพระยาจักรีได้หันหน้าไปทางเหล่าทหาร พร้อมกับยกนิ้วทั้งสองขึ้น แล้วนำทหารไปเปล่งวาจาคำว่า “ มีชัย ” ถึงสามครั้ง จากนั้นได้นำกองทัพเข้าตีเมืองพิษณุโลกจนได้ชัยชนะกลับคืนมาตามที่ได้เปล่งวจา “ มีชัย ” (ประวัติพระศรีพัชรโรดม , 2541 หน้า 23 - 24)

มีหลักฐานยืนยันว่า สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ขณะนั้นทรงพระยศเจ้าพระยาจักรี) เคยเสด็จไปที่วัดมหาธาตุ จากพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธำรงราชานุภาพ ในหนังสือนิทานโบราณคดีตอนหนึ่งว่า ข้างในเมืองมีวัดมหาธาตุ กับพระปรางค์เป็นสำคัญอยู่กลางเมือง ฉะนั้นได้ไปทำพิธีพุทธบูชาและถวายสังเวทพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกที่วัดมหาธาตุนั้น จากพระคำรัสนี้มีคำหนึ่งว่า “ ฉะนั้นได้ไปทำพิธีพุทธบูชา ” หมายถึง ได้ทำพิธีบูชาหลวงพ่อปะเพร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรสมัยสุโขทัย.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวนิลขสิทธิ์

จังหวัดเพชรบูรณ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เมืองเพชรบูรณ์ และเมืองศรีเทพยังคงฐานะหัวเมือง ขึ้นกรมมหาดไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

มีเอกสารประวัติศาสตร์กล่าวถึงในสมุดไทยคำใบบอกข่าวการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยกำหนดให้มีคนเชิญไปบอกนี้ไปยังหัวเมืองแถบแม่น้ำป่าสักอันได้แก่ เมืองสระบุรี เมืองชัยบาดาล เมืองศรีเทพ และเมืองเพชรบูรณ์

เอกสารที่กล่าวถึงจังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งบันทึกโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนสิ้นรัชกาลที่ 2 ไว้ในหนังสือนิทานโบราณคดี เกี่ยวกับเมืองศรีเทพและเมืองเพชรบูรณ์ว่า

ฉันไปมณฑลเพชรบูรณ์นั้น มีกิจอย่างหนึ่ง ซึ่งจะสืบเมืองโบราณด้วย เมื่อแรกฉันเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ก็ไม่มีใครรู้ว่าเมืองศรีเทพอยู่ที่ไหน ต่อมาฉันพบสมุดคำอีกเล่มหนึ่งเป็นต้นร่างกะทางให้คนเชิญตราไปบอกข่าวสิ้นรัชกาลที่ 2 ตามหัวเมืองเป็นทาง ๆ ให้คนหนึ่งเชิญตราไปเมืองสระบุรี เมืองชัยบาดาล เมืองศรีเทพ และเมืองเพชรบูรณ์

สมัยรัชกาลที่ 3 ชื่อเมืองเพชรบูรณ์ปรากฏอยู่ในแผนที่ยุทธศาสตร์ เขียนรูปเมืองตั้งคร่อมสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก อยู่ฝั่งซ้ายเมืองหนึ่ง ฝั่งขวาเมืองหนึ่งแต่ชื่อเมืองแรกเหมือนกัน (อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ , 2537 หน้า 6)

การสร้างเมืองหล่มสัก จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการตั้งเมืองได้ระบุว่า ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ พื้นที่ตอนเหนือของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีการสร้างเมืองหล่มสักขึ้น โดยสมเด็จพระอมรินทราบหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเมื่อราวรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จากการสอบถามคนเก่าแก่ของเมืองหล่มเก่า และเมืองหล่มสัก ประกอบกับหลักฐานและเอกสารทางราชการได้ความว่า เดิมในพื้นที่อำเภอหล่มเก่ามีชุมชนหนาแน่นชื่อว่า “เมืองลม” หรือ “เมืองหล่ม” เป็นเมืองเล็ก ๆ ในสมัยสุโขทัย เจ้าเมืองคนแรกสืบเชื้อสายมาจากลาวเวียงจันทน์ ต่อมา มีชาวเวียงจันทน์ และหลวงพระบางอพยพมาอยู่รวมกันมากขึ้นจึงตั้งเป็นเมือง มีเจ้าเมืองหล่มปกครองอยู่ถึง 5 เจ้าเมือง จนกระทั่งมาถึงสมัยพระยาสุริยวงษา เดชชนะสงคราม (กง) เห็นว่าที่ตั้งเมืองไม่เหมาะสมจึงอพยพผู้คนออกไปตั้งเมืองใหม่ใกล้ลำน้ำสัก (แม่น้ำป่าสัก)¹² ที่บ้านโพธิ์ ปัจจุบันคือ บ้านท่ากกโพธิ์ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก และขนานนามเมืองใหม่นี้ว่า “หล่มสัก”¹³

สมัยรัชกาลที่ 5 จังหวัดเพชรบูรณ์ มีฐานะเป็นมณฑลเพชรบูรณ์ ซึ่งจะต้องแต่งตั้งเจ้าเมืองมาจากกรุงเทพฯ แต่เนื่องจากการเดินทางจากกรุงเทพฯ มาเพชรบูรณ์มีความยากลำบากมาก เต็มไปด้วยไข้ป่า (มาลาเรีย) จึงไม่ค่อยมีข้าราชการสมัครไปรับราชการที่นั่น สมเด็จพระอมรินทราบหาราช จึงเสด็จตรวจมณฑลเพชรบูรณ์ด้วยพระองค์เอง หลังจากเสด็จกลับถึงกรุงเทพฯ ด้วยความปลอดภัยและได้เล่าเรื่องเมืองเพชรบูรณ์ ทำให้ข้าราชการไม่เกรงความเขินอีกต่อไป ทรงนิพนธ์ไว้ว่า ...แต่นั้นมาก็หาคนไปรับราชการในมณฑลเพชรบูรณ์ได้ไม่ยากเหมือนแต่ก่อน...

สมัยรัชกาลที่ 6 มีการบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับเพชรบูรณ์คือ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ภายหลังเสด็จขึ้นเถลิงราชสมบัติแล้ว มีพระราชพิธีราชาภิเษก ทรงรับน้ำจากสระมน (ปัจจุบันถมเต็มหมดแล้ว) ในวัดมหาธาตุไปร่วมในพระราชพิธี เรื่องนี้นายทอง ไกรโชค และนายเย็น ไรเมือง เป็นผู้เล่า โดยเฉพาะนายเย็น ไรเมือง เป็นผู้หนึ่งที่ร่วมไปในขบวนสงฆ์ด้วย (ประวัติพระศรีพัชรโรดม 2541)

¹² คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบูรณ์, 31.

¹³ กระทรวงมหาดไทย, ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดเพชรบูรณ์, (ม.ป.ท., 2528), 47.

แผนที่จังหวัดเพชรบูรณ์

ประวัติความเป็นมาของอำเภอหล่มเก่า

อำเภอหล่มเก่าเดิมชื่อ “ เมืองลม ” หรือ “ เมืองหล่ม ” เป็นเมืองเล็ก ๆ ในสมัยสุโขทัย เจ้าเมืองคนแรกชื่อ ปู่เต่า เชื้อสายเวียงจันทน์ ได้อพยพถิ่นฐานมาอยู่บ้านหนองจิกวาย คือบ้าน หินกลิ้ง ตำบลหล่มเก่า ในปัจจุบัน ต่อมาชาวเมืองเวียงจันทน์ หลวงพระบาง ได้ติดตามมาอยู่ ด้วยกันมากขึ้น จึงรวมกันตั้งหมู่บ้านเป็นเมืองหล่มขึ้น ยกเจ้าปู่เต่าขึ้นเป็นเจ้าเมืองหล่ม ต่อจากนั้นได้ปกครองต่อกันมาอีก 5 เจ้าเมือง จนถึงสมัยพระสุริยวงษาเดชชนะสงคราม เห็นว่า ที่ตั้งเมืองไม่เหมาะสมจึงอพยพผู้คนให้ตั้งเมืองใหม่ ที่บ้านโพธิ์ ปัจจุบันคือ บ้านท่ากกโพธิ์ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก และขนานนามเมืองใหม่นี้ว่า “ หล่มสัก ” ส่วนอำเภอหล่มเก่าแต่ เดิม นั้น ขึ้นอยู่กับหล่มสักในสมัยก่อนครั้งเป็นมณฑลเพชรบูรณ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ได้ยุบ มณฑลเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มเก่าจึงมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์มาจนทุกวันนี้

ภูมิศาสตร์ ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ริมถนนนฤพัตน์ ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า เป็น อำเภอตอนเหนือสุดของจังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 57 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 927.068 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

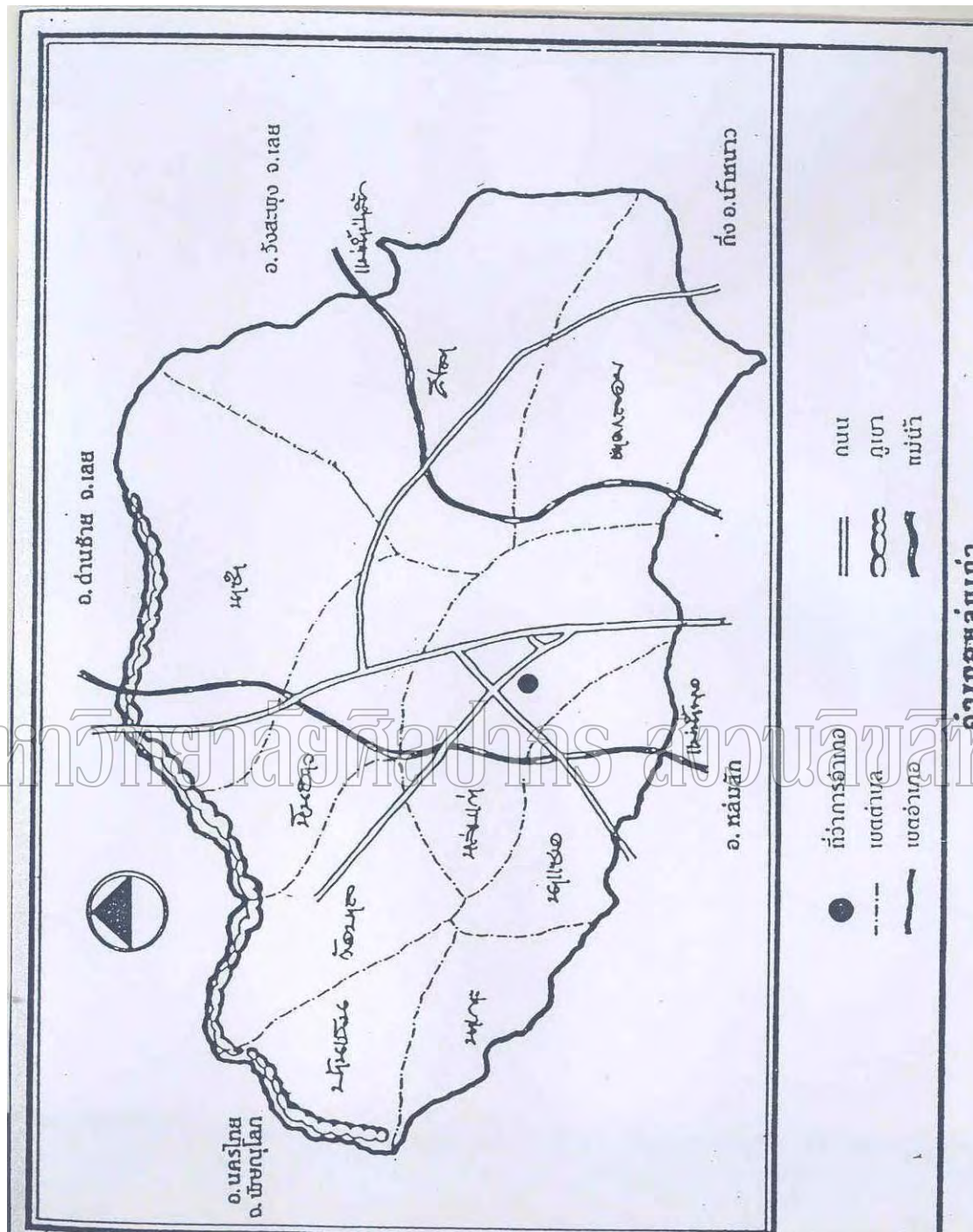
ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และกิ่งอำเภอน้ำหนาว จังหวัด เพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

สภาพภูมิประเทศ โดยทั่วไปมีพื้นที่ราบเป็นส่วนน้อยซึ่งใช้ทำนาและอยู่อาศัยและตั้งอยู่ ในส่วนกลางของพื้นที่อำเภอ ส่วนพื้นที่ราบรอบนอกเป็นป่าและเขา ซึ่งมีถึง 2 ใน 3 ของพื้นที่ ทั้งหมด และมีลักษณะเอียงลาดต่ำจากด้านเหนือลงมาด้านใต้¹⁴

¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านพรวน อำเภอหล่มเก่า

บ้านพรวนเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า อยู่ห่างจากอำเภอออกไปทางทิศใต้ประมาณ 1 กิโลเมตร ติดกับแม่น้ำพุงที่ไหลผ่านรอบหมู่บ้านไปบรรจบกับแม่น้ำป่าสัก จากคำบอกเล่าของคนเก่าแก่ในหมู่บ้านเกี่ยวกับการตั้งหมู่บ้านนั้นระบุว่า ตั้งขึ้นเมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2460 โดยกลุ่มลาวพรวนที่อพยพมาจากหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ฝ่ายวังหินในตลาดอำเภอหล่มเก่า ก่อนจะย้ายไปสร้างบ้านอยู่ตามไร่นาของตนเองซึ่งก็คือที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบันนั่นเอง

ในปัจจุบันบ้านพรวนมี 270 หลังคาเรือน มีประชากร 1,200 คน แบ่งเป็นประชากรหญิง 650 คน ประชากรชาย 550 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ ทำนาทำไร่ โดยปลูกข้าวเจ้าข้าวโพดและยาสูบเป็นพืชสร้างรายได้หลังการทำนา ที่สำคัญคือประชากรในหมู่บ้านทั้งหมดพูดภาษาหล่มเป็นภาษาหลัก

ชนกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดทั้งภาคกลาง ภาคเหนือและภาคอีสาน ดังนั้นจึงมีการใช้ภาษาไทยถิ่นที่ปะปนกันทั้งภาษาไทยกลาง ภาษาไทยอีสานและภาษาไทยเหนือ ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นคนเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เป็นคนต่างด้าว เช่น คนจีน คนญวน และชาวไทยภูเขาต่าง ๆ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า และอำเภอน้ำหนาว ส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิม ส่วนประชาชนในเขตอำเภอชนแดน อำเภอหนองไผ่ อำเภอวังสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอศรีเทพ อำเภอวังโป่งและอำเภอเขาค้อ จะเป็นประชากรที่อพยพมาจากท้องถิ่นเกือบทั่วทุกจังหวัดของประเทศ ชาวไทยภูเขาที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ม้งหรือแม้ว อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ นอกจากชาวไทยภูเขาแล้ว ในบริเวณอื่นของจังหวัดก็มีกลุ่มชนที่พูดภาษาอื่นอีก เช่น ชาวนน ลาวพวนและลาวครั่ง เป็นต้น

ในการศึกษาวิจัยของสมทรง บุรุษพัฒน์¹⁵ ได้จำแนกภาษาที่พูดในจังหวัดเพชรบูรณ์ออกเป็น 4 ภาษาหลักโดยพิจารณาจากการใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์ ดังนี้

¹⁵ สมทรง บุรุษพัฒน์, ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535), 81-82.

1. ภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ อำเภอนนทบุรี อำเภอบึงสามพัน อำเภอวังโป่ง อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอหนองไผ่ อำเภอเขาค้อ อำเภอศรีเทพและอำเภอเมือง

2. ภาษาหล่ม ผู้พูดภาษานี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนท้องถิ่นเดิมได้แก่ อำเภอหล่มสัก อำเภอน้ำหนาว และอำเภอหล่มเก่า

3. ภาษาไทยถิ่นอีสาน จะมีปะปนอยู่เป็นส่วนน้อยตามอำเภอต่าง ๆ ซึ่งก็คือประชากรที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. ภาษาไทยถิ่นเหนือ จะมีปริมาณการใช้น้อยมากใช้พูดโดยกลุ่มชนที่อพยพมาจากจังหวัดอื่น เช่น จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีภาษาของชนกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้คือ

1. ภาษากลุ่มลาว ได้แก่ ภาษาลาวพวน ลาวเงี้ยว ลาวจื๋อ ซึ่งพูดกันหนาแน่นในบริเวณเขตอำเภอศรีเทพ อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอบึงสามพัน อำเภอหนองไผ่ อำเภอนนทบุรี อำเภอวังโป่ง อำเภอเมือง อำเภอหล่มสักและอำเภอเขาค้อ

2. ภาษาชาวนนทบุรี พบใน 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอหนองไผ่ อำเภอเมือง อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า และอำเภอเขาค้อ

3. ภาษาม้งไทย มีพบอยู่ใน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหล่มเก่า และอำเภอเขาค้อ

4. ภาษาม้งขาว มีพบเฉพาะในเขตอำเภอเขาค้อ

5. ภาษาเข่า มีพบที่หมู่บ้านเดียวคือ หมู่ที่ 10 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ

6. ภาษาลีซอ พบในหมู่บ้านเดียวคือ หมู่ที่ 10 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ

7. ภาษามูเซอ พบในหมู่บ้านเดียวคือ หมู่ที่ 10 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ

8. ภาษาจีนฮ่อ พบใน 4 อำเภอ คือ อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอหนองไผ่ อำเภอศรีเทพ และอำเภอเขาค้อ

ระบบเสียงภาษาหล่ม

หน่วยเสียงในภาษาหล่มมี 3 ชนิดคือ หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ หน่วยเสียงพยัญชนะประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวซึ่งมีอยู่ 20 หน่วย หน่วยเสียงสระประกอบด้วยหน่วยเสียงสระเดี่ยว ซึ่งมีอยู่ 18 หน่วย และหน่วยเสียงสระประสม 5 หน่วย หน่วยเสียงวรรณยุกต์มีอยู่ 5 หน่วย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ของ

วิรุพหฺรฺตฺน¹⁶ ใฉนจฺน¹⁶ มาปรับใช้เป็นแนวทางในการอธิบายถึงลักษณะและหน้าที่ต่าง ๆ ของหน่วยเสียงแต่ละชนิดโดยละเอียด และได้กล่าวถึงการประกอบหน่วยเสียงต่าง ๆ เข้าเป็นพยางค์ ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะโครงสร้างของพยางค์แบบต่าง ๆ รวม 19 แบบ ซึ่งอาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 5 ประเภท คือ CVV^T , CVV^TN , CVV^TS , CV^TN , CV^TS , ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอยกเอาระบบเสียงภาษาหล่มมาแสดงให้เห็นโดยสังเขปดังนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะ

หน่วยเสียงพยัญชนะที่ปรากฏในภาษาหล่มนั้น มีแต่หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวเท่านั้น ไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะประสมเลย

หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยว

หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาหล่มมีทั้งหมด 20 หน่วย คือ $/p/$, $/p^h/$, $/b/$, $/t/$, $/t^h/$, $/d/$, $/c/$, $/k/$, $/k^h/$, $/ʔ/$, $/m/$, $/n/$, $/ŋ/$, $/f/$, $/s/$, $/h/$, $/l/$, $/w/$, และ $/j/$ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท หน่วยเสียงระเบิด หน่วยเสียงนาสิก หน่วยเสียงเสียดแทรก หน่วยเสียงข้าง และหน่วยเสียงกึ่งสระ ในประเภทหนึ่ง ๆ นั้นยังมีลักษณะแตกต่างกันอีก คือ เป็นหน่วยเสียงก้องหน่วยเสียงไม่ก้อง หน่วยเสียงมีลมหรือหน่วยเสียงไม่มีลม นอกจากนั้นหน่วยเสียงพยัญชนะเหล่านี้ยังเกิดจากฐานกรณ์ต่าง ๆ กันคือ เกิดที่ริมฝีปากทั้งคู่ ริมฝีปากล่างและฟันบน ปุ่มเหงือก เพดานแข็ง เพดานอ่อน และช่องระหว่างเส้นเสียง ซึ่งจะกล่าวโดยเฉพาะดังต่อไปนี้

1. หน่วยเสียงระเบิด

หน่วยเสียงระเบิดในภาษาหล่มมี 10 หน่วย ได้แก่ หน่วยเสียงพยัญชนะดังต่อไปนี้ คือ $/p/$, $/p^h/$, $/b/$, $/t/$, $/t^h/$, $/d/$, $/c/$, $/k/$, $/k^h/$ และ $/ʔ/$ หน่วยเสียงทั้งหมดนี้ปรากฏในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น และปรากฏเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเพียง 4 หน่วย คือ $/p/$, $/t/$, $/k/$, และ $/ʔ/$ ซึ่งจะอธิบายโดยเฉพาะแต่ละหน่วยไปดังนี้

¹⁶ วิรุพหฺรฺตฺน ใฉนจฺน, “ระบบหน่วยเสียงในภาษาถิ่นเพชรบูรณ์ (เฉพาะตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก)” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย (หมวดภาษา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), 30.

1.1 หน่วยเสียง /p/ เป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่ริมฝีปากทั้งคู่ ไม่ก้อง ไม่มีลม หน่วยเสียงพยัญชนะนี้ปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น และในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

/piw²/ ปลิว

/pi:³/ ปี่

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

/tip²/ เข็บ “หีบ”

/se:p⁵/ อร่อย “แซบ”

1.2 หน่วยเสียง /p^h/ เป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่ริมฝีปากทั้งคู่ ไม่ก้อง ไม่มีลม หน่วยเสียงนี้ปรากฏในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น ดังตัวอย่างเช่น

/p^hik⁵/ พริก

/p^hen²/ เพล

/p^ha:⁴/ ผ้า

/p^hu:k⁴/ ผูก

1.3 หน่วยเสียง /b/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด เกิดที่ริมฝีปากทั้งคู่ ก้อง ไม่มีลม หน่วยเสียงนี้ปรากฏเฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น ในกรณีนี้ หน่วยเสียง /b/ จะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /ia/ ตัวอย่างเช่น

/bin³/ บิน

/bɛ:k⁴/ แบก

/bu:t⁴/ บุด

/bo:k⁴/ โบก

1.4 หน่วยเสียง /t/ เป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่ปุ่มเหงือก ไม่ก้อง ไม่มีลม หน่วยเสียงพยัญชนะนี้จะปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น และในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ดังนี้

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

/tip²/ ดิบ “กระดืบ”

/tem²/ เต็ม

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

/bit²/ บิด

/di:t⁴/ ดิด

1.5 หน่วยเสียง /t^h/ เป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่ปุ่มเหงือก ไม่ก้อง มีลม หน่วยเสียงนี้จะปรากฏได้เฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น ในกรณีนี้หน่วยเสียง /t^h-/ จะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่งยกเว้น /e/ และ /ua/ ตัวอย่างเช่น

/t^hi:p⁴/ ถีบ

/t^he:t⁵/ เทสน์

/ t^ha:j⁵ / ท้าย/ t^ho:t⁵ / โทษ

1.6 หน่วยเสียง / d / เป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่ปุ่มเหงือก ก้อง ไม่มีลม หน่วยเสียงนี้จะปรากฏเฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น และจะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /ia / และ /ua / ตัวอย่าง เช่น

/ di:n⁵ / ดิ้น/ du:t⁴ / ดุด/ du:an² / ดวง/ di:aw² / เดียว

1.7 หน่วยเสียง / c / เป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่เพดานแข็ง ไม่ก้อง ไม่มีลม หน่วยเสียงนี้จะปรากฏเฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น และจะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /ia / ตัวอย่าง เช่น

/ cik² / จิก/ cu:a² / เจือ/ cu:t⁴ / จุดไฟ/ cɛ:ŋ⁵ / สว่าง

1.8 หน่วยเสียง / k / เป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่เพดานอ่อน ไม่ก้อง ไม่มีลม หน่วยเสียงพยัญชนะนี้จะปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น และในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ดังนี้

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

/ keŋ³ / เก่ง/ ki:aw⁵ / เกี้ยว

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

/ si:k⁵ / นึก/ pu:k⁴ / ปลุก

1.9 หน่วยเสียง / k^h / เป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่เพดานอ่อน ไม่ก้อง มีลม หน่วยเสียงนี้จะปรากฏได้เฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น และจะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /ia / ตัวอย่าง เช่น

/ k^hem² / เค็ม/ k^han¹ / ชัง/ k^ho:k⁵ / โคก/ k^hi:at⁵ / โกรธ

1.10 หน่วยเสียง / ? / เป็นหน่วยเสียงระเบิด เกิดที่ช่องระหว่างเส้นเสียง หน่วยเสียงพยัญชนะนี้จะปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น และในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ดังนี้

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

/ ?un³ / อุ่น/ ?o:ŋ³ / โอ่ง

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

/ du?² / ขยัน

/ bi?² / บี

2. หน่วยเสียงนาสิก

หน่วยเสียงนาสิกในภาษาหล่มมี 4 หน่วย ได้แก่ หน่วยเสียงพยัญชนะดังต่อไปนี้ คือ /m/ , /n/ , /ŋ/ , และ /ŋ/ หน่วยเสียงเหล่านี้ปรากฏในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นได้ทุกหน่วย และปรากฏเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย 3 หน่วย คือ /m/ , /n/ , และ /ŋ/ ซึ่งจะอธิบายโดยเฉพาะในแต่ละหน่วยไป ดังนี้

2.1 หน่วยเสียง / m / เป็นหน่วยเสียงนาสิก เกิดที่ริมฝีปากทั้งคู่ ก้อง หน่วยเสียงพยัญชนะนี้จะปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ดังนี้

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

/ mot⁵ / มด

/ ma:ŋ⁵ / ทำลาย

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

/ ca:m² / จาม

/ co:m² / ยก : หนัก

2.2 หน่วยเสียง / n / เป็นหน่วยเสียงนาสิก เกิดที่ปุ่มเหงือก ก้อง หน่วยเสียงพยัญชนะนี้ ปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ดังนี้

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

/ ni:p⁴ / หนีบ

/ nu:a² / มีรสดี

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

/ ŋin³ / ริน “ ยื่น ”

/ pɛ:n² / เตียน

2.3 หน่วยเสียง / ŋ / เป็นหน่วยเสียงนาสิก เกิดที่เพดานแข็ง ก้อง หน่วยเสียงนี้จะปรากฏได้เฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น และจะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /e/ , /e:/ , /ə/ , และ /ia/ ตัวอย่าง เช่น

/ ŋiŋ² / ยิง

/ ŋo:n² / โยน

/ ŋu:⁵ / ผลัก

/ ŋɔ:ŋ⁵ / สรรเสริญ

2.4 หน่วยเสียง / ŋ / เป็นหน่วยเสียงนาสิก เกิดที่เพดานอ่อน ก้อง หน่วยเสียงพยัญชนะนี้ ปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ดังนี้

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

/ ɲiw⁵ / นุ่น

/ ɲu:a² / วั

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

/ hɛ:ŋ² / 𐌸𐌹𐌺𐌹

/ naŋ¹ / หนังสือ

3. หน่วยเสียงเสียดแทรก

หน่วยเสียงเสียดแทรกในภาษาหล่มมี 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยเสียงพยัญชนะดังต่อไปนี้คือ / f / , / s / และ / h / หน่วยเสียงเหล่านี้จะปรากฏเฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น ดังจะได้อธิบายโดยเฉพาะแต่ละหน่วยไป ดังนี้

3.1 หน่วยเสียง / f / เป็นหน่วยเสียงเสียดแทรก เกิดที่ริมฝีปากล่างและฟันบน ไม่ก้อง หน่วยเสียงนี้จะปรากฏเฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น และจะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /e:/ , /o:/ , /ɔ/ , /ia/ , /i:a/ , /ua/ และ /u:a/ ดังตัวอย่างในคำต่อไปนี้

/ fin³ / ฟิ้น

/fa:w⁵/ ฬึบ

/fon¹/ ฟน

/fɛ:k⁴/ แฝด

3.2 หน่วยเสียง / s / เป็นหน่วยเสียงเสียดแทรก เกิดที่ช่องแคบระหว่าง
ปลายลิ้นและปุ่มเหงือก ไม่ก้อง หน่วยเสียงนี้จะปรากฏเฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะ
ต้นเท่านั้น และจะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่างในคำต่อไปนี้

/ se:² / !ᄎ

/ sa:k⁴ / ๔าก

/ si:am¹ / เสียม

/ su:at⁴ / สวด

3.3 หน่วยเสียง / h / เป็นหน่วยเสียงเสียดแทรก เกิดที่ช่องระหว่างเส้นเสียง ไม่ก้อง หน่วยเสียงนี้จะปรากฏเฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น และจะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น / ia / และ / ua / ดังตัวอย่างในคำต่อไปนี้

/ ha:p⁴ / หาบ

/ ha:w² / ၈၁၇

/ hot² / หด

/ ho:n¹ / โหน

4. หน่วยเสียงข้างต้น

หน่วยเสียงข้างต้นในภาษาหล่มมีเพียงหน่วยเสียงเดียว คือ /l/

4.1 หน่วยเสียง /l/ เป็นหน่วยเสียงข้างลิ้น เกิดที่ปุ่มเหงือก ก้อง หน่วยเสียงนี้จะปรากฏเฉพาะในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น และจะปรากฏหน้าหน่วยเสียงสระหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /ia/ ดังตัวอย่างในคำต่อไปนี้

/li:t ⁵ /	รีด	/lɛ:w ⁵ /	แล้ว
/lu:k ⁵ /	ลูก	/lo:n ⁵ /	ไลน์

5. หน่วยเสียงกึ่งสระ

หน่วยเสียงกึ่งสระในภาษาหล่มมี 2 หน่วย ได้แก่ /w/ และ /j/ หน่วยเสียงทั้งสองนี้ปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ดังจะได้อธิบายโดยเฉพาะดังต่อไปนี้

5.1 หน่วยเสียง /w/ เป็นหน่วยเสียงกึ่งสระ เกิดที่ริมฝีปากทั้งคู่ และที่เพดานอ่อน ก้อง หน่วยเสียงพยัญชนะนี้ปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ดังนี้

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น			
/wen ⁵ /	เว้น	/wa:j ⁴ /	ไหว
ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย			
/ʔɛ:w ² /	เอว	/kʰa:w ² /	ยาว

5.2 หน่วยเสียง /j/ เป็นหน่วยเสียงกึ่งสระ เกิดที่เพดานแข็ง ก้อง หน่วยเสียงพยัญชนะนี้ ปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะต้น			
/jik ² /	หยิก	/ji:ap ⁴ /	เหยียบ
ตำแหน่งหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย			
/kʰa:j ⁵ /	ย้าย	/kʰu:aj ⁵ /	ย้าย

ตารางที่ 1 สรุปหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาหล่ม

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาหล่มมีอยู่ 20 หน่วย ดังนี้

ลักษณะ \ ที่เกิด	ริมฝีปาก	ริมฝีปากกลาง-ฟันบน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ช่องระหว่างเส้นเสียง
หน่วยเสียงระเบิด ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t	c	k	?
หน่วยเสียงระเบิด ไม่ก้อง มีลม	p ^h		t ^h		k ^h	
หน่วยเสียงระเบิด ก้อง ไม่มีลม	b		d			
หน่วยเสียงนาสิก ก้อง	m		n	ŋ		
หน่วยเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง		f	s			h
หน่วยเสียงข้างลิ้น ก้อง			l			
หน่วยเสียงกึ่งสระ ก้อง	w			j	(w)	

หน่วยเสียงพยัญชนะทุกหน่วยเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

ตารางที่ 2 สรุปหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาหล่ม

หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายมี 9 หน่วย ดังจะแสดงต่อไปนี้

ลักษณะ \ ที่เกิด	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ช่องระหว่างเส้นเสียง
หน่วยเสียงระเบิด	-p	-t		-k	-ʔ
หน่วยเสียงนาสิก	-m	-n		-ŋ	
หน่วยเสียงกึ่งสระ	-w		-j	(-w)	

หน่วยเสียงสระ

หน่วยเสียงสระที่ปรากฏในภาษาหล่มนั้น มีทั้งหน่วยเสียงสระเดี่ยวและหน่วยเสียงสระประสม ซึ่งจะได้อธิบายโดยละเอียดดังต่อไปนี้

หน่วยเสียงสระเดี่ยว

หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาหล่มมี 18 หน่วย คือ /i/ , /i:/ , /e/ , /e:/ , /ɛ/ , /ɛ:/ , /æ/ , /æ:/ , /ə/ , /ə:/ , /a/ , /a:/ , /u/ , /u:/ , /o/ , /o:/ , /ɔ/ และ /ɔ:/ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ สระหน้า สระกลาง สระหลัง นอกจากนี้ในแต่ละประเภทยังมีลักษณะต่าง ๆ กัน คือ เป็นหน่วยเสียงสระสูง สระกลาง สระต่ำ ลักษณะริมฝีปากเหยียด หรือ ริมฝีปากห่อ และมีลักษณะเป็นหน่วยเสียงสระสั้น และหน่วยเสียงสระยาว ซึ่งมีเป็นคู่ ๆ แต่ละคู่ที่ต่างกันเฉพาะเรื่องความสั้น – ยาว เท่านั้น ดังจะได้อธิบายโดยเฉพาะแต่ละหน่วย ดังต่อไปนี้

1. หน่วยเสียงสระหน้า

1.1 หน่วยเสียง /i/ เป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระสูง สระสั้น ริมฝีปากไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/pit ² /	ปิด	/bin ² /	บิน
/kin ² /	กิน	/t ^h ip ⁵ /	ทิพย์

อนึ่ง หน่วยเสียง /i/ จะปรากฏในตำแหน่งหน้าหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /-j/

1.2 หน่วยเสียง /i:/ เป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระสูง สระยาว ริมฝีปากไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/pi:n ² /	ป็น	/t ^h i:p ⁴ /	ทิบ
/mit ⁵ /	มิด	/wi: ¹ /	หวี

อนึ่ง หน่วยเสียง /i:/ จะปรากฏในตำแหน่งหน้าหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /-ʔ/ , /-w/ และ /-j/ และปรากฏในตำแหน่งท้ายพยางค์ในกรณีที่ไม่ใช่หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

1.3 หน่วยเสียง /e/ เป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระกลาง สระสั้น ริมฝีปากไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /t^h/ และ /k/ ดังตัวอย่าง เช่น

/pet ² /	เปิด	/k ^h et ² /	เจ็ด
/hen ¹ /	เห็น	/len ³ /	เล่น

1.4 หน่วยเสียง /e:/ เป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระกลาง สระยาว ริมฝีปากไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /ก/ และ /f/ ดังตัวอย่าง เช่น

/t ^h et ⁵ /	เทศน์	/p ^h e:n ² /	เพล
/be:n ² /	เบน	/k ^h e:k ⁴ /	เขก

1.5 หน่วยเสียง /ɛ/ เป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระกลาง สระสั้น ริมฝีปากไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/nɛn ³ /	แน่น	/wɛŋ ³ /	แหง
/ŋɛŋ ³ /	แ่ง	/kɛ? ² /	แกะ

1.6 หน่วยเสียง /ɛ:/ เป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระกลาง สระยาว ริมฝีปากไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/pɛ:ŋ ² /	แปลง	/p ^h ɛ: ⁵ /	แพ
/kɛ:m ⁵ /	แก้ม	/kɛ:k ⁵ /	แยก

2. หน่วยเสียงสระกลาง

2.1 หน่วยเสียง /ʉ/ เป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระสูง สระสั้น ริมฝีปากไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/pʉk ² /	ปึก	/tʉk ² /	ตึก
/jʉt ⁵ /	ยิด	/k ^h ʉt ⁵ /	กิด

2.2 หน่วยเสียง /ʉ:/ เป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระสูง สระยาว ริมฝีปากไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /n/ เช่น

/pʉ:n ² /	ป็น	/dʉ: ⁵ /	ดื้อ
/kʉ:k ⁴ /	ไ้ “กึก”	/mʉ:t ⁵ /	มีด

2.3 หน่วยเสียง /ə/ เป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระกลาง สระสั้น ริมฝีปาก ไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /m/ , /n/ , /ŋ/ , /w/ และ /j/ ดังตัวอย่าง เช่น

/pə ² /	เปราะ	/p ^h ən ³ /	ท่าน “เพิ่น”
/bəŋ ³ /	ดู	/kəŋ ³ /	เท่ากัน “เก็ง”

2.4 หน่วยเสียง /e:/ เป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระกลาง สระยาว ริมฝีปาก ไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /j/ ดังตัวอย่าง เช่น

/be:k ⁴ /	เบิก	/t ^h o:k ⁴ /	เถิก
/ne:n ² /	เนิน	/ʔe:n ⁵ /	เรือก

2.5 หน่วยเสียง /a/ เป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระต่ำ สระสั้น ริมฝีปาก ไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/pan ⁵ /	ป้าน	/caw ⁵ /	เซอ
/t ^h am ⁴ /	ถ้ำ	/lap ² /	หลับ

2.6 หน่วยเสียง /a:/ เป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระต่ำ สระยาว ริมฝีปาก ไม่ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/p ^h a:j ² /	พาย	/ba:w ³ /	หนุ่ม “บ่าว”
/t ^h a:m ¹ /	ถาม	/ka:ŋ ⁵ /	ก้าง

3. หน่วยเสียงสระหลัง

3.1 หน่วยเสียง /u/ เป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระสูง สระสั้น ริมฝีปาก ห่อ หน่วยเสียงนี้ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /j/ ดังตัวอย่าง เช่น

/p ^h uŋ ² /	พุง	/ʔum ⁵ /	อุ้ม
/nuŋ ³ /	นุ่ง	/k ^h uj ² /	คุย

3.2 หน่วยเสียง /u:/ เป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระสูง สระยาว ริมฝีปาก ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/pu:n ² /	ปุ่น	/bu:t ⁴ /	บูด
/du:t ⁴ /	ดูด	/ku: ⁵ /	กู่

3.3 หน่วยเสียง /o/ เป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระกลาง สระสั้น ริมฝีปาก

ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/p ^h om ¹ /	ผม	/ʔot ² /	อด
/mok ² /	หมก	/tom ² /	ต้ม

3.4 หน่วยเสียง /o:/ เป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระกลาง สระยาว ริมฝีปาก

ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /f/ เช่น

/do:t ⁴ /	โดด	/ʔo:ŋ ³ /	โอ่ง
/mo: ⁵ /	ม่	/so:k ⁴ /	โสก

3.5 หน่วยเสียง /ɔ/ เป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระกลาง สระสั้น ริมฝีปาก

ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /f/ เช่น

/boŋ ⁵ /	บ้อง	/koj ⁴ /	ก้อย
/soj ⁴ /	สร้อย	/k ^h oj ⁴ /	จัน

3.6 หน่วยเสียง /ɔ:/ เป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระกลาง สระยาว ริมฝีปาก

ห่อ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น

/bo:t ⁴ /	บอด	/to:k ⁴ /	ตอก
/mo:n ¹ /	หมอน	/wo:n ² /	วอน

หน่วยเสียง /ɔ:/ ปรากฏในตำแหน่งหน้าหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /-ʔ/ และ /-w/ และปรากฏในตำแหน่งท้ายพยางค์ในกรณีไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

หน่วยเสียงสระประสม

หน่วยเสียงสระประสมในภาษาหล่มมี 5 หน่วย ได้แก่ /ia/, /i:a/, /ɰa:/, /ua/ และ /u:a/ สระประสมเหล่านี้เกิดจากหน่วยเสียงสระสูงประสมกับหน่วยเสียงสระต่ำ ดังนี้คือ /ia/ เกิดจากหน่วยเสียง /i/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระสูง สระสั้น ประสมกับหน่วยเสียง /a/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระต่ำ สระสั้น /i:a/ เกิดจากหน่วยเสียง /i:/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระสูง สระยาว ประสมกับหน่วยเสียง /a/ ส่วน /ɰa/ เกิดจากหน่วยเสียง /ɰ:/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระสูง สระยาว ประสมกับหน่วยเสียง /a/, /ua/ เกิดจากหน่วยเสียง /u/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระสูง สระสั้น ประสมกับ

หน่วยเสียง /a/ , /u:a/ เกิดจากหน่วยเสียง /u:/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระสูง สระยาว ประสมกับหน่วยเสียง /a/ สระประสมทั้ง 5 หน่วยนี้ หน่วยเสียง /ia/ และ /ua/ เป็นหน่วยเสียงสระสั้น ส่วนหน่วยเสียง /i:a/ , /u:a/ , และ /u:a/ เป็นหน่วยเสียงสระยาว ดังจะได้กล่าวโดยเฉพาะแต่ละหน่วยดังนี้

1. หน่วยเสียง /ia/ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /b/ , /t/ , /d/ , /c/ , /k^h/ , /m/ , /n/ , /ก/ , /ง/ , /f/ , /h/ , /l/ , /w/ , และ /j/ ก็จะปรากฏเฉพาะหลังหน่วยเสียง /p/ , /p^h/ , /t^h/ , /k/ , / ?/ และ /s/ เท่านั้น ตัวอย่าง เช่น

/pia?⁵/ เปรี๊ยะ

/t^hia?⁵/ ตุ๊กจางอม

2. หน่วยเสียง /i:a/ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /f/ ดังตัวอย่าง เช่น

/ti:a⁵/ เตี้ย

/k^hi:at⁴/ เขียด

3. หน่วยเสียง /u:a/ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /w/ ดังตัวอย่าง เช่น

/mu:aj³/ เมื่อย

/du:aj²/ เดื่อย

4. หน่วยเสียง /ua/ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /t^h/ , /d/ , / ?/ , /m/ , /n/ , /f/ , /h/ , /w/ และ /j/ ก็จะปรากฏเฉพาะหลังหน่วยเสียง /p/ , /p^h/ , /b/ , /t/ , /c/ , /k/ , /k^h/ , /ก/ , /ง/ , และ /s/ เท่านั้น ดังตัวอย่าง เช่น

/p^hua?⁵/ พัวะ

/kuak²/ กวัก

5. หน่วยเสียง /u:a/ ปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /f/ ดังตัวอย่าง เช่น

/pu:at⁴/ ปวด

/nu:ak⁴/ หนวก

หน่วยเสียง /u:a/ ปรากฏในตำแหน่งหน้าหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /- ?/ และ /-w/

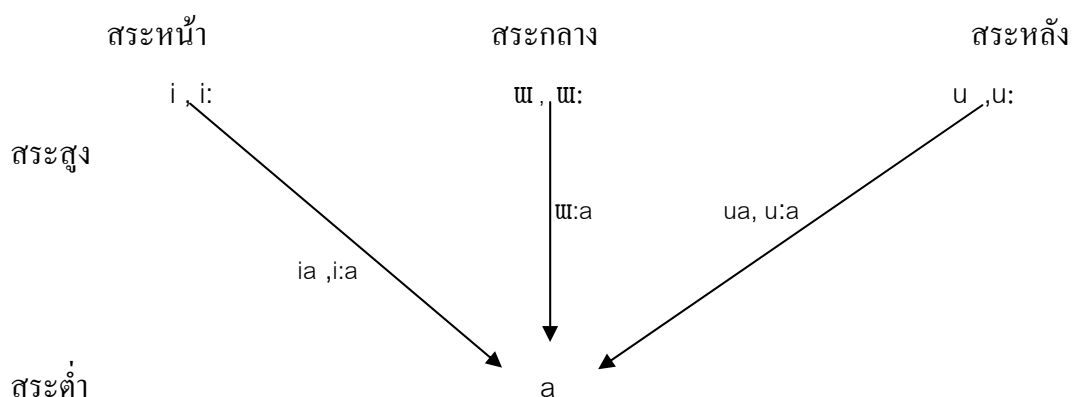
ตารางที่ 3 รูปหน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาหล่ม

หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาหล่ม มีทั้งหมด 18 เสียง ดังนี้

	ริมฝีปากไม่ห่อ				ริมฝีปากห่อ	
	สระหน้า		สระกลาง		สระหลัง	
	สระสั้น	สระยาว	สระสั้น	สระยาว	สระสั้น	สระยาว
สระสูง	i	i:	ɯ	ɯ:	u	u:
สระกลาง	e	e:	ə	ə:	o	o:
สระต่ำ	ɛ:	ɛ:	a	a:	ɔ	ɔ:

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวนิชสิทธิ์

หน่วยเสียงสระประสมในภาษาหล่มมี 5 หน่วย คือ /ia/ , /i:a/ , /ɯ:a/ , /ua/ และ /u:a/ ดังจะแสดงต่อไปนี้

หน่วยเสียงวรรณยุกต์

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาหล่มมีทั้งหมด 5 หน่วย แต่เป็น 6 เสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 คือ หน่วยเสียงต่ำ-ขึ้น หน่วยเสียงต่ำ-ระดับ ซึ่งมี 2 เสียงย่อย คือ เสียงต่ำ-ระดับ และ เสียงต่ำกว่ากลาง-ระดับ หน่วยเสียงกลาง-ระดับ หน่วยเสียงสูง-ตก หน่วยเสียงสูง-ระดับ ซึ่งจะได้อธิบายโดยเฉพาะแต่ละหน่วยไป ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์ภาษาหล่ม

A	B	C	DL	DS
1				
2	3	5	4	2

1. หน่วยเสียงต่ำ-ขึ้น ⁽¹⁾ 17

จุดเริ่มต้นของหน่วยเสียงนี้อยู่ในระดับต่ำกว่าหน่วยเสียงต่ำ-ระดับ (หน่วยเสียงที่ 2 เสียง ก.) เล็กน้อย แต่ตอนท้ายระดับเสียงจะสูงขึ้นอยู่ในระดับเดียวกับหน่วยเสียงต่ำกว่ากลาง-ระดับ (หน่วยเสียงที่ 2 เสียง ข.) พยางค์ที่มีหน่วยเสียงต่ำ-ขึ้น ได้แก่

1.1 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่งยกเว้น /b/ ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว หรือหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว เช่น

/ha: ¹ /	หา
/lo: ¹ /	โหล
/wi: ¹ /	หวี

¹⁷ ใช้เลข 1 เป็นเครื่องหมายแทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นหน่วยเสียงต่ำ-ขึ้น

1.2 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่งยกเว้น /b /, /d /, และ /j/ ประสมกับหน่วยเสียงสระสั้น มี /m/, /n/, /ŋ/, /w/ และ /j/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/p ^h om ¹ /	म्म
/wan ¹ /	หวัง
/ŋaw ¹ /	เหงา

1.3 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่งยกเว้น /p/ , /b/, /t/ , /d/, /c/ , /k/, /ʔ/ , /g/ และ /j/ ประสมกับหน่วยเสียงสระยาวหรือหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว มี /m/, /n/, /ŋ/, /w/ และ /j/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/k ^h ɛ:n ¹ /	แชน
/wɛ:n ¹ /	แหวน
/ŋaw ¹ /	เหงา

พยางค์ที่มีหน่วยเสียงต่ำ-ขึ้นทั้ง 3 ข้อนี้จะตรงกับ A 1 ของตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

2. หน่วยเสียงต่ำ-ระดับ

หน่วยเสียงต่ำ-ระดับนี้มีอยู่ 2 เสียงย่อย คือเสียงต่ำ-ระดับ และเสียงต่ำกว่ากลาง-ระดับ ดังจะได้อธิบายโดยเฉพาะแต่ละเสียง ดังนี้

2.1 เสียงต่ำ-ระดับ (หน่วยเสียงที่ 2 เสียง ก.) จุดเริ่มต้นของเสียงนี้อยู่ในระดับสูงกว่าหน่วยเสียงต่ำ-ขึ้น (หน่วยเสียงที่ 1) เล็กน้อย แต่ต่ำกว่าเสียงต่ำกว่ากลาง-ระดับ (หน่วยเสียงที่ 2 เสียง ข.) คืออยู่ระหว่างหน่วยเสียงสูง-ขึ้น และ เสียงต่ำกว่ากลาง-ระดับ แต่ก่อนไปทางหน่วยเสียงต่ำ-ขึ้นมากกว่า และระดับเสียงเป็นระดับเดียวกันตลอด พยางค์ที่มีเสียงต่ำ-ระดับ ได้แก่ พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่งประสมกับหน่วยเสียงสระสั้น และหน่วยเสียงสระประสมเสียงสั้น มี /p/ , /t/ , /k/ และ /ʔ/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/puk ² /	ปลุก (บ้าน) , ทำให้ตื่น
/k ^h ap ² /	ขับ

¹⁸ ใช้เลข 2 เป็นเครื่องหมายแทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นหน่วยเสียงต่ำ-ระดับ และเสียงต่ำกว่ากลาง-ระดับ

/lek²/

เหล็ก

เสียงวรรณยุกต์เสียงนี้จะตรงกับเสียงวรรณยุกต์ในช่อง DS 1 , DS 2 และ DS 3 ของตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์

2.2 เสียงต่ำกว่ากลาง – ระดับ (หน่วยเสียงที่ 2 เสียง ข.) จุดเริ่มต้นของเสียงนี้อยู่ในระดับสูงกว่าเสียงต่ำ – ระดับ (หน่วยเสียงที่ 2 เสียง ก.) แต่ต่ำกว่าหน่วยเสียงกลาง (หน่วยเสียงที่ 3) คือ อยู่ระหว่างเสียงต่ำ – ระดับ และหน่วยเสียงกลาง แต่ก่อนไปทางหน่วยเสียงกลางมากกว่า ระดับเสียงเป็นระดับเดียวกันตลอด พยางค์ที่มีเสียงต่ำกว่ากลาง – ระดับ ได้แก่

2.2.1 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว หรือหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว เช่น

/pi:²/

ปี

/na:²/

นา

/li:a²/

เลีย

2.2.2 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ประสมกับหน่วยเสียงสระสั้น และหน่วยเสียงสระประสมเสียงสั้น มี /m/ , /n/ , /ŋ/ , /w/ และ /j/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/bun²/

บุญ

/k^han²/

กัน

/jen²/

เย็น

2.2.3 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว และหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว มี /m/ , /n/ , /ŋ/ , /w/ และ /j/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/ba:ŋ²/

บาง

/k^ha:j²/

กาย

/ja:ŋ²/

ยาง

เสียงวรรณยุกต์ใน 2.2.1 – 2.2.3 จะตรงกับเสียงวรรณยุกต์ในช่อง A 2 , A 3 และ A 4 ของตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์

3. หน่วยเสียงกลาง-ระดับ⁽³⁾¹⁹

จุดเริ่มต้นของหน่วยเสียงนี้อยู่ในระดับกลาง คือ อยู่ระหว่างเสียงต่ำกว่ากลาง – ระดับ (หน่วยเสียงที่ 2 เสียง ข.) กับหน่วยเสียงสูง – ตก (หน่วยเสียงที่ 4) และระดับเสียงเป็นระดับเดียวกันตลอด พยางค์ที่มีหน่วยเสียงกลาง-ระดับ ได้แก่

3.1 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ประสมกับหน่วยเสียงสระสั้น มีหน่วยเสียง /m/ , /n/ , /ŋ/ , /w/ และ /j/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/taw ³ /	เต่า
/haj ³ /	ไร
/lon ³ /	หล่น

3.2 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว และหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว เช่น

/pai ³ /	ป่า
/kɛ: ³ /	แก่ ; ลาก
/ju: ³ /	อยู่

3.3 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว กับหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว มี /m/ , /n/ , /ŋ/ , /w/ และ /j/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/p ^h a:n ³ /	ผ่าน
/wa:n ³ /	หวาน
/ʔa:n ³ /	อ่าน

เสียงวรรณยุกต์ในข้อ 3.1 – 3.3 จะตรงกับเสียงวรรณยุกต์ในช่อง B 1 , B 2 , B 3 และ B 4 ของตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์

¹⁹ ใช้เลข 3 เป็นเครื่องหมายแทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์เสียงกลาง

4. หน่วยเสียงสูง - ตก ⁽⁴⁾²⁰

จุดเริ่มต้นของเสียงนี้อยู่ในระดับสูง คืออยู่ระหว่างหน่วยเสียงกลาง (หน่วยเสียงที่ 3) และหน่วยเสียงสูง - ระดับ (หน่วยเสียงที่ 5) แล้วเสียงจะค่อย ๆ ต่ำลงไปเรื่อย ๆ จนจบเสียง แต่จะไม่ตกต่ำกว่าหน่วยเสียงกลาง พยางค์ที่มีหน่วยเสียงนี้ ได้แก่

4.1 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว กับหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว มี /p/ , /t/ และ /k/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/pa:k ⁴ /	ปาก
/dɛ:t ⁴ /	แดด
/k ^h u:at ⁴ /	ขวด

4.2 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /p/ , /b/ , /t/ , /d/ , /c/ , /k/ , /ʔ/ , /w/ และ /j/ ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว กับหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว เช่น

/p ^h a: ⁴ /	ฟ้า
/ni: ⁴ /	หนี้
/su: ⁴ /	สู้

4.3 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /p/ , /b/ , /t/ , /d/ , /c/ , /k/ และ /ʔ/ ประสมกับหน่วยเสียงสระสั้น มี /m/ , /n/ , /ŋ/ , /w/ และ /j/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/t ^h am ⁴ /	ถ้า
/haj ⁴ /	ให้
/k ^h aj ⁴ /	ไข่

เสียงวรรณยุกต์ในข้อ 4.1 – 4.3 จะตรงกับเสียงวรรณยุกต์ในช่อง C 1 , DL 1 , DL 2 และ DL 3 ของตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์

²⁰ ใช้เลข 4 เป็นเครื่องหมายแทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์เสียงสูง - ตก นี้

5. หน่วยเสียงสูง - ระดับ⁽⁵⁾²¹

หน่วยเสียงสูง - ระดับนี้ มีจุดเริ่มต้นที่ระดับเดียวกับหน่วยเสียงสูง - ตก (หน่วยเสียงที่ 4) แต่ระดับเสียงของหน่วยเสียงสูง - ระดับ จะเป็นระดับเดียวกันโดยตลอด หรืออาจจะสูงขึ้นเล็กน้อยในตอนท้ายเสียงใกล้จะจบ แล้วก็ต่ำลงมาอยู่ในระดับตามเดิม พยางค์ที่มีหน่วยเสียงนี้ ได้แก่

5.1 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /f/ และ /h/ ประสมกับหน่วยเสียงสระสั้น มี /m/ , /n/ , /ŋ/ , /w/ และ /j/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/ten ⁵ /	เต็น
/daj ⁵ /	ได
/ʔum ⁵ /	อุม

5.2 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ประสมกับหน่วยเสียงสระสั้น กับหน่วยเสียงสระประสมเสียงสั้น มี /p/ , /t/ , /k/ และ /ʔ/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/p ^h ap ⁵ /	พับ
/mut ⁵ /	ดำ (น้ำ)
/t ^h iaʔ ⁵ /	สุกจนงอม

5.3 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว กับหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว เช่น

/pa: ⁵ /	ป่า
/ti:a ⁵ /	เตี้ย
/ku: ⁵ /	กู่

5.4 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่งยกเว้น /w/ ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว กับหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว มี /m/ , /n/ , /ŋ/ , /w/ และ /j/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/ba:n ⁵ /	บ้าน
----------------------	------

²¹ ใช้เลข 5 เป็นเครื่องหมายแทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์เสียงสูง - ระดับ นี้

/da:j⁵/ ค้าย

/ʔu:an⁵/ อ้วน

5.5 พยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ยกเว้น /p/ , /b/ , /t/ , /d/ , /k/ และ /ʔ/ ประสมกับหน่วยเสียงสระยาว กับหน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว มี /p/ , /t/ และ /k/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

/lu:k⁵/ ลูก

/fa:k⁵/ ฟาก

/ha:k⁵/ ราก

เสียงวรรณยุกต์ในข้อ 5.1 – 5.5 จะตรงกับเสียงวรรณยุกต์ในช่อง C 2 , C 3 , C 4 , DL 4 และ DS 4 ของตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

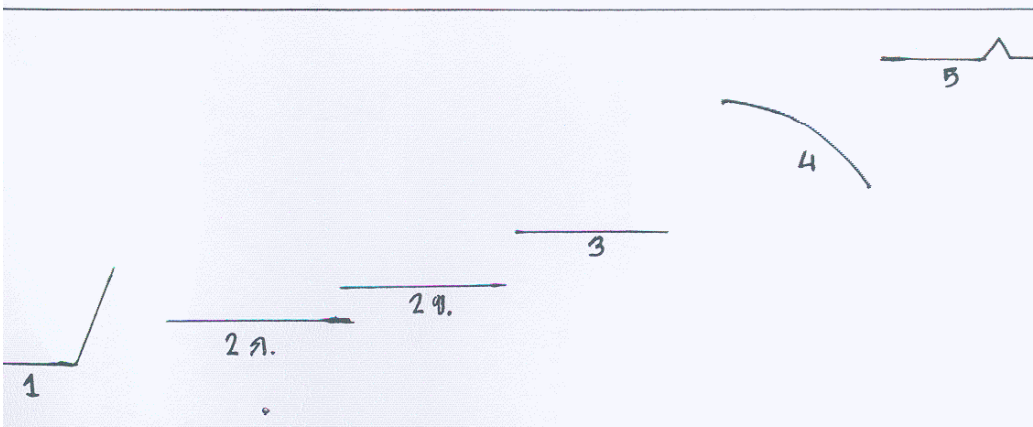
สรุปหน่วยเสียงวรรณยุกต์

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาหล่ม มี 5 หน่วยเสียง แต่มี 6 เสียงย่อย ดังนี้ คือ

1. หน่วยเสียงต่ำ - ขึ้น ตัวเลขที่ใช้แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้คือ เลข 1 เกิดในช่อง A 1
2. หน่วยเสียงต่ำ - ระดับ มี 2 เสียงย่อย คือ
 - 2.1 เสียงต่ำ - ระดับ (เสียง ก) เกิดในพยางค์ตาย สระเสียงสั้น คือ DS 1, DS 2, DS 3
 - 2.2 เสียงต่ำกว่ากลาง - ระดับ (เสียง ข) เกิดในพยางค์เป็นคือ A 2, A 3, A 4
 ตัวเลขที่ใช้แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้งสองเสียงนี้ คือ เลข 2
3. หน่วยเสียงกลาง-ระดับ ตัวเลขที่ใช้แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ คือ เลข 3 เกิดในพยางค์เป็น B1, B2, B3, B4
4. หน่วยเสียงสูง - ตก ตัวเลขที่ใช้แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ คือ เลข 4 เกิดในพยางค์เป็น C1 และพยางค์ตาย สระเสียงยาว DL 1, DL 2, และ DL 3
5. หน่วยเสียงสูง - ระดับ ตัวเลขที่ใช้แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ คือ เลข 5 เกิดในพยางค์เป็น C2, C3, C4 พยางค์ตาย สระเสียงยาว DL 4 และพยางค์ตาย สระเสียงสั้น DS 4

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 นี้ อาจจะเขียนเป็นแผนผัง เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างได้ดังนี้

ตารางที่ 5 สรุปหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาหล่ม

หน่วยเสียงต่ำ-ขึ้น	เสียงต่ำ-ระดับ	เสียงต่ำกว่า-กลาง-ระดับ	หน่วยเสียงกลาง-ระดับ	หน่วยเสียงสูง-ตก	หน่วยเสียงสูง-ระดับ
1	2 ก.	2 ข.	3	4	5